

Svenska tobaksvanor ur ett europeiskt perspektiv

Europeiska Unionen har tagit temperaturen på tobaksvanorna i sina 28 medlemsstater genom personliga intervjuer av 27 801 invånare äldre än 15 år (http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_429_en.pdf). I Sverige intervjuade TNS Sifo 1029 personer 29/11 - 9/12 2014. Sverige har EU:s i särklass lägsta andel aktiva rökare, 11 %.

Tobaksvanor

Nästan hälften av den vuxna europaunionens befolkning på 425 miljoner invånare har under sin livstid exponerats för egen *tobaksrökning*. Drygt hälften av denna europeiska befolkning har aldrig rökt. I Sverige har väldigt många av rökarna slutat att röka så att i slutet av 2014 är 11 % av befolkningen aktiva rökare. Rökstopp är mindre vanligt bland de övriga medlemsländerna varför prevalensen av aktiv rökning i hela EU är 26 %. Finland har med 19 % näst lägst förekomst av aktiva rökare. I arton länders befolkningar är andelen aktiva rökare 20-29 %. I åtta länder ligger prevalensen av aktiv rökning på 30 % eller mer däribland Grekland (38 %), Bulgarien (35 %) och Ungern (33 %).

Till de grupper av den europeiska befolkningen som har högst andel aktiva rökare hör arbetslösa (46 %) och de med ekonomiska svårigheter (44 %).

Även bland de aktiva rökarna är de många som försökt att sluta röka, i Sverige tre av fyra. Bland rökare och ex-rökare som försökte sluta röka under det senaste året är det mycket få som sökt stöd hos professionella tobaksavvänjare vilket sannolikt är en förklaring till att många inte lyckas med sitt rökstopp.

Den låga rökprevalensen i Sverige, under 15 %, medför att rökfritt och inte rökvanor är normen i befolkningen och att förutsättningarna därmed är mycket goda för ett tobacco endgame-scenario 2025.

Tabell Livstidsprevalens av tobaks- och tobaksrelaterade produkter

	Europeiska Unionen	Sverige
Röktobak ¹	46 %	46 %
Snus o liknande ²	5 %	50 %
Vattenpipa ³	16 %	33 %
E-cigarett ⁴	12 %	8 %

¹Du röker för närvarande eller Du har rökt, men har slutat (Cigarett, cigarr, cigarill eller pipa)

²Har du någonsin provat snus, tuggtobak eller luktsnus/nässnus? Ja, du använder eller har använt det regelbundet, sporadiskt eller du har provat det en eller två gånger

³Har du någonsin provat vattenpipa? Ja, du använder eller har använt det regelbundet, sporadiskt eller du har provat det en eller två gånger

⁴Du använder för närvarande e-cigarett, du har använt dem tidigare men använder dem inte längre eller du har provat dem tidigare men använder dem inte längre

Tre av fyra aktiva svenska rökare röker dagligen någon tobaksprodukt vilket är minst i EU. Prevalensen aktiva dagligrökare är därmed nästan 3 gånger större i EU än i Sverige (23,4 % vs 8,4 %). (Kommentar: Det är möjligt att den aktuella EU studien underskattar andelen aktiva rökare, särskilt rökare som röker mer sporadiskt, åtminstone i Sverige. I den nationella folkhälsoenkäten "Hälsa på lika villkor" 2014 var andelen aktiva rökare 20 %, hälften dagligrökare och hälften sporadiska rökare.)

Den aktive EU rökaren konsumerar i genomsnitt 14,4 cigaretter per dag. Enligt EU studien röker den svenske rökaren i snitt 9,9 cigaretter per dag. (Kommentar: Det skulle betyda att antalet cigaretter som konsumerats av aktiva rökare i Sverige under en vecka i slutet av 2014 approximativt uppgår till $0,11 \cdot 9,9 \cdot 7\,944\,034 \cdot 7$ det vill säga drygt 60 miljoner. Utifrån försäljning av registrerade, beskattade cigaretter beräknas att omkring 6 miljarder cigaretter konsumerats i Sverige under 2014 vilket motsvarar cirka 115 miljoner cigaretter under en vecka. Detta kan tyda på att den svenska rökbördan är underskattad i EU studien och att det i själva verket är fler aktiva svenska rökare som röker fler cigaretter.)

Den genomsnittliga åldern för rökdebut är ganska likartad i de 28 staterna (16,7-19,3 år). I EU, liksom i Sverige, börjar ett regelbundet rök-bruk (minst en gång i veckan) vanligen vid 17 års ålder. En av fem rökare gör sin rökdebut innan 15 års ålder, sju av tio har gjort det vid fyllda 18 år och ytterst få gör det efter 25 års ålder. (Kommentar: Det är möjligt att studiens äldre deltagare har svårt att korrekt minnas sin ålder när man började röka och därför senarelägger tidpunkten för rökdebut. Noterbart är också att studiens yngre deltagare ännu inte passerat riskåldern för att börja röka varför livstidsprevalensen i denna studie troligen är något underskattad.)

Minst varannan svensk har *snusat* under sin livstid vilket är 10 ggr fler än i hela EU. Nästan var femte svensk har någon gång snusat regelbundet vilket bland annat reflekterar ett ökat bruk hos personer i åldern 15-39 år. Snus är den tobaksprodukt som 17 % av de svenska tobakbrukarna använder först. (Kommentar: I den nationella folkhälsoenkäten "Hälsa på lika villkor" 2014 var andelen aktiva snusare 15 %, 11 % dagligen och 4 % då och då)

Var tredje svensk har rökt *vattenpipa* under sin livstid vilket är dubbelt så många som i hela EU. Förekomsten av vattenpiporökning har ökat mest i Sverige. I Sverige såväl som i övriga EU handlar det om ett sporadiskt bruk. Att någon gång pröva vattenpipa tycks korrelera positivt med utbildningsnivå. Nästan var tredje av Europa Unionens minderåriga tobaksbrukare använder först vattenpipa. (Kommentar: I "Hälsa på lika villkor" 2013 hade 23 % någon gång rökt vattenpipa. I undersökningen "Skolelevers drogvanor" 2014 var andelen elever som rökt vattenpipa någon gång var fjärde i årskurs 9 och nästan varannan i gymnasiets andra år.)

Drygt var tionde EU-medborgare har under sin livstid rökt *e-cigarett* och 2 % av EU-befolkningen är aktiva sitt bruk. I Frankrike är dessa siffror ungefär dubbelt så stora. Det är främst rökare med syftet att sluta röka eller att minska ned på rökningen som provat den elektroniska cigaretten. Drygt 2,5 % av EU befolkningen, mer än 10 miljoner människor, har dagligen använt e-cigarett med nikotin. I Storbritannien och Frankrike har mer än 5 % av befolkningen dagligen använt e-cigarett med nikotin. (Kommentar: I undersökningen "Skolelevers drogvanor" 2014 hade 20-25 % av eleverna provat e-cigarett.)

Rökfria miljöer

Efter tio år med rökförbud på restauranger och andra serveringsställen inomhus i Sverige så är rökning på dessa allmänna platser sällsynt. I Tjeckien är rökning på restauranger och barer inomhus en vanlig syn eftersom landet saknar sådan lagstiftning. Trots förbud så tycks rökning på restauranger inomhus vara mycket vanligt i Grekland.

Fem procent av anställda i Sverige exponeras för rökning inomhus på sin arbetsplats. I hela EU handlar det om var fjärde anställd och i vissa länder (Grekland, Rumänien, Cypern och Polen) om mer än varannan anställd. I Sverige ska ingen mot sin vilja utsättas för andras tobaksrök på jobbet. I vissa arbeten, bland annat hemtjänsten, kolliderar tobakslagen mot andra lagar vilket gör att alla anställda ännu inte har full rätt till rökfri arbetsmiljö. Men utvecklingen går kanske åt rätt håll. I den nationella miljöhälsoenkäten 2007 uppgav 14 % att de dagligen utsattes för andras tobaksrök på sin arbetsplats.

Attityder, reklamexponering

Att röka handrullade cigaretter är mer ovanligt bland rökare i Sverige än bland rökare i länder som Belgien, Nederländerna, Frankrike och Storbritannien (7 % vs 45 %) medan andelen tobaksrökare som använder pipa är högst i Sverige (7 %).

Var tredje svensk rökare tycker att priset är en viktig faktor i valet av cigarettmärke, i Grekland tycker nio av tio så.

I valet av e-cigarett så var smaken en viktig faktor för varannan svensk brukare.

Omkring var tredje person uppfattar att de på cigarettpaketet angivna halterna av tjära och nikotin indikerar om ett cigarettmärke är mindre skadligt än andra. Denna information anses vilseleda konsumenterna och kommer inte att tillåtas efter den 20 maj 2016 (Tobaksproduktdirektivet 2014/40/EU artikel 13.1.a.).

Andelen som anser att e-cigarett är hälsovådliga produkter för användarna har ökat markant under de senaste två åren, särskilt i Sverige där 7 av 10 tycker så.

En majoritet är positivt inställda till ökad kontroll på tobaksområdet. Två lagförslag som för närvarande utreds i Sverige, exponeringsförbud för tobaksprodukter i butiker och dekorfria, neutrala tobaksförpackningar, gillas av 72 % respektive 56 % av svenskarna. I en svensk opinionsundersökning ansåg 83 % att det vore positivt med en lag om att tobaksvaror ska förvaras utom synhåll för kunderna på försäljningsställen.

Sex av tio svenskar har sett tobaksprodukter i reklam och annonser under de senaste 12 månaderna vilket är flest i EU. Hälften av dessa har sett tobaksreklamen i en nyhetstidning eller ett magasin. Enligt den svenska tobakslagen får inte periodiska tidskrifter eller jämförbara skrifter användas för marknadsföring av tobaksvaror. Kommersiella meddelanden inne på försäljningsställen är tillåten om de inte är påträngande, uppsökande eller uppmanar till bruk av tobak.

Fyra av tio svenskar har sett reklam för e-cigarett under de senaste 12 månaderna och då oftast i tidskrifter. VISIR uppmärksammade en dubbel-sidig reklamannons för e-cigarett i pensionärstidningen "Veteranen".